

Foto: Igor NAPAST

Grob žrtvam iz Hude Jame

Mariborski nadškof in metropolit Alojzij Cvikel: "Imejmo pogum priznati vsak svoj del krivde in si sezimo v roke ter s tem omogočimo vsem žrtvam poleg pravice do groba tudi večni mir in pokoj"

VANESSA ČOKL

"Ne spreminjamo zgodovine, spreminjamo prihodnost. To je korak naprej." Tako je včeraj v Spominskem parku mariborskega pokopališča Dobrava, kjer je potekala uradna pogrebna slovesnost za 778 žrtev povojnih pobojev, ki so jih do zdaj izkopali v Hudi Jami, dejal slovenski predsednik Borut Pahor. In nadaljeval, da smo Slovenci v polovici stoletja doživeli tako narodni razkol kot tudi narodno enotnost, brez

katere ne bi imeli lastne države. Poleg visokih predstavnikov slovenske države je v Maribor na pogrebno slovesnost včeraj prišel tudi celotni hrvaški državni vrh. Predsednica Kolinda Grabar Kitarović, novi hrvaški premier Andrej Plenković in novi predsednik hrvaškega sabora Božo Petrov. Ter množica ljudi, največ iz Hrvaške, saj naj bi bilo med umorjenimi v Hudi Jami prav Hrvatov največ.

REKLI SO

Prihodnost spreminjamo

Borut Pahor, predsednik Slovenije, na pogrebu hudojamskih žrtev: "Gledam v prihodnost. Vidim brata, ki objema brata Slovenca. Skrbita drug za drugega. Misli ta vsak s svojo glavo in se kdaj skregata, tudi glede preteklosti. Vendar se spoštujeta v svoji drugačnosti. Sodelujeta. Ustvarjata sožitje. Ko ustvarjata skupaj, lahko dosežeta nepredstavljivo. Potem ko sta glede druge svetovne vojne oba že zdavnaj odpustila Nemcem, Italijanom in Madžarom, sta končno odpustila tudi eden drugemu. Naj se jima odtlej zgodijo še tako hude preizkušnje, roke drug na drugega ne bosta dvignila nikoli več. Za nič na svetu. Nikoli več ... Razumemo, kaj so zgodovinske politične in moralne zmote, ki jih nikoli več ne smemo ponoviti, ne glede na naša različna politična, verska ali druga prepričanja. Razumemo človeško in državniško dolžnost, da civilizirano pokopljemo žrtve vojne in povojnih pobojev. Ne spreminjamo zgodovine, spreminjamo prihodnost. To je korak naprej. Stopamo ga s spoštljivim spominom na žrtve, a misleč na mirno in srečno prihodnost vseh naših otrok. Po tej poti prihodnosti gremo torej počasi, previdno, pogosto z razumljivimi dvomi, toda pogumno in vztrajno naprej. Želim si verjeti, da slovenski narod vse bolj čuti in razume, da sprava ni enkratni dogodek, temveč stanje duha. Zavoljo nas in naših otrok nam je naložena odgovornost, da ustvarjamo ozračje strpnosti, medsebojnega spoštovanja in sodelovanja. Odpušcanje in sprava sta najprej globoka intimna vzgiba. Sta stvar slehernega posameznika. Nihče od nas se ne sme počutiti prizadetega v svojih najbolj osebnih občutkih. Tudi glede preteklosti. Glede tega nima nihče pravice obsojati nikogar. V to čustvovanje naj država ne posega. Dolžna pa je storiti vse, kar ji veleajo zakoni in najbolj obče civilizacijske pravrednote. To naš narod, našo družbo in našo državo dela bolj humano, bolj človeško in zrelo ... Znano je, da ljudje tik pred smrtjo, naj bo naravne ali nasilne narave, mislijo sporočila ljubezni, ne sovraštva. Hočem reči, da v stiski s časom pred zadnjim slovesom ne izgubljam moči za sovražstvo, temveč za izraze ljubezni. Življenje je prekratko, da bi sovražili. Morda prav zato skozi več kot dva tisoč let človeške civilizacije in kulture svetijo Antigonine besede: Ne da sovražim, da ljubim, sem na svetu." (va)

Mehmedalija Alić, rudar, ki je odprl Hudo Jamo, včeraj pred fotografijami najdenih ženskih kit v jami. Foto: Igor NAPAST

Slovenski predsednik in hrvaška predsednica, ko se je prišla dopoldne pokloniti hrvaškim in vsem drugim žrtvam. Foto: Igor NAPAST

Slovenski predsednik in hrvaška predsednica, ko se je prišla dopoldne pokloniti hrvaškim in vsem drugim žrtvam. Foto: Igor NAPAST

Tudi hrvaški premier Andrej Plenković se je včeraj prišel pokloniti žrtvam v Spominskem parku Dobrava. Foto: Igor NAPAST

Prvo dejanje pietete

Poslej na mariborskem pokopališču Dobrava počiva 778 umorjenih v povojnih zunajsodnih pobojih spomladi 1945. pri Laškem

VANESSA ČOKL

Dolgo je trajalo, za Večer reče **Mehmedalija Alić**. S solzami v očeh spremlja pokop simbolične zadnje krste. Poslej na mariborskem pokopališču Dobrava počiva 778 umorjenih v povojnih zunajsodnih pobojih spomladi 1945. pri Laškem, na tukajšnjem slej ko prej največjem morišču in največjem kraju smrti Hrvatov. Domnevnih domačih sovražnikov. Nepartizanov. Tudi žensk, tudi otrok. In tudi Slovenci so umirali v Hudi jami. Veliko zadoščenje občuti, pripoveduje Alić. Kljub vsemu. Kljub vsemu, kar ima za seboj. Kot fant je prišel rudariti v Slovenijo, nakar ga je pred četrto stoletje ta država izbrisala. Potem so mu, domačinu v Potočarjih pri Srebrenici, v vojni v BiH ubili dva brata. Drugega je pokopal letos, tako dolgo je bil med iskanimi. Leta 2009 je zaradi velikega rudarskega znanja vodil odpiranje zapuščenega rudnika pri Laškem. Prvi je zagledal napol strohnele mrtve in ponavljal, da ne smejo ostati v jami. Verjel je, da jih bo Slovenija znala pietetno pokopati. Pa je moral čakati še sedem let. Vmes je bilo odkopavanje v hudojamskem rudniku prekinjeno, izgubil je službo, ker da delovodje ne potrebujejo več, družina se mu je razkosala ... Samo vztrajajte, sporoča tistim, ki zdaj nadaljujejo, kar v Hudi jami ni bilo dokončano. Kopanje v jašek, ki je na tri četrte še zaprt. Do 3000 žrtev bi lahko bilo skupno v Hudi jami, Mehmedalija Alić pričaku-

je, da jih bo že zaradi zakonitosti gibanja gmot zemlje več in več, globlje, kot se bo šlo v rov. Ko na vhodu na pokopališče vidi povečano fotografijo ženskih kit, svetlih ženskih kit, ki jih je prvi ugledal v jami pred sedmimi leti, jih skrbno zbral in prinesel na svetlobo, in korak, dva naprej človeka, ki ga je bil prosil za kopije pretresljive fotografije, ima oči spet polne solz. Fotografije je podaril, človek jih na Dobravi pred njegovimi očmi prodaja ...

Vrh Slovenije in Hrvaške na Dobravi

Nekaj tisoč je v četrtek popoldne zbranih pred poslovilno vežico na Dobravi. Spominski park Dobrava je naposled zadnje počivališče umrlih v Hudi jami. Na pogrebu s cerkvenim obredom so slovenski predsednik **Borut Pahor**, novi hrvaški premier **Andrej Plenković**, novi predsednik hrvaškega sabora **Božo Petrov**, zunanji minister **Davor Stier** ... Tudi nekdanji kulturni minister **Zlatko Hasanbegović**. Prvi besedo, v imenu svojcev, dobi **Peter Sušnik** iz Nove slovenske zaveze. Od slovenske države da svojci ne pričakujejo opravičila, ker ni ta država zagrešila zločina, pove. Da pa ob tolikih mrtvih ni nobenega zločinca, ta disproporc navržje. "Pokojnikov ne poznamo po imenih. Do danes ni identificirala niti ena žrtev. Slovenska država nikoli ni opredelila povojnih množičnih umorov kot sistematičnega kolektivnega zločina, ki ga je načr-

tovala, organizirala, izvedla in prikrila komunistična partija. Zato tudi odgovornost partije ali njenih voditeljev nikoli ni bila zahtevana." Hvaležen je predsedniku države za to "prvo dejanje pietete". Žrtve je blagoslovil mariborski nadškof in metropolit **Alojzij Cvikel**, v imenu Hrvaške škofovske konference se je od mrtvih poslovil škof **Josip Mrzljak**.

"Gledam v prihodnost, vendar moram videti tudi preteklost," tako pa na Dobravi Borut Pahor. Razklani in enotni smo bili, oboje v istem stoletju. In danes smo tukaj. Ljudje bodo končno vsaj pokopani, če že niso smeli več živeti. Življenje je prekratko, da bi sovražili, zaključil predsednik.

Polna stolnica moli za pomiritev

Dobri dve uri prej je polna mariborska stolnica. Mašo za mrtve vodi mariborski nadškof. Na enem mestu so slovenski in hrvaški škofi pa papeški nuncij v Republiki Sloveniji **Juliusz Janusz**. V stolnici je predsednik Slovenije Borut

Pahor. Svetovalec hrvaške predsednice **Mate Granić**. Iz slovenske politike predsednica NSi **Ljudmila Novak** ... V Mariboru včeraj tudi predsednik slovenskega državnega zbora **Milan Brglez** in podpredsednik vlade **Boris Koprivnikar**.

"Danes je dan za tiho in spoštljivo molitev in dobro misel," govori z občutkom nadškof. "Prav tako kot ti naši pokojni potrebujemo molitev ter dobre plemenite in spodbudne misli tudi vsi mi. Le tako bomo lahko došli in spoštovali veličino, dostojanstvo in svetost vsakega človeškega življenja. Imejmo pogum priznati vsak svoj del krivde in si sezimo v roke ter s tem omogočimo vsem žrtvam poleg pravice do groba tudi večni mir in pokoj. Naj tudi nam izprosijo mir, odpušcanje in božje usmiljenje." Pretresljivo je, ko vsa cerkev moli za pomiritev, za mir. Med ljudmi. Med vsemi nami.

"Hvala vam, Slovenci"

Že dopoldne se pride mrtvim pokloniti predsednica Hrvaške Kolinda Grabar Kitarović. S predsednikom Slovenije opravita pot od kapelice, kjer zadnja simbolna krsta čaka na pogreb, do pokopnega polja, kamor je nekaj ur pozneje položena.

Jeza se zliža dopoldne na Dobravi na Slovence. Češ, pobili ste nam naše ljudi. In je tudi hvaležnost. "Hvala vam, Slovenci, da ste to danes naredili za nas. Hvala za vašega Pahorja." Ko je popoldne pogreb zaključen, skupina Hrvatov tiho zapoje cerkveno pesem. Gorijo sveče s hrvaškimi simboli, nosijo hrvaške zastave, nekje v množici sled ustaške kape. A vendar je najglasnejša spoštljiva tišina.

Mehmedalija Alić, rudar, ki je leta 2009 odprl Hudo Jamo: Dolgo je trajalo